

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

Джордж
ЕЛІОТ

■

МІДЛМАРЧ

ТОМ 2

ХАРКІВ
«ФОЛІО»

Книга V

МЕРТВА РУКА

РОЗДІЛ XLIII

Цій статуетці ціни не скласти. З любов'ю
Колись давно її майстер вирізьбив
З найкращої кістки. Непідвладні моді
Шляхетність ліній і витонченість форм,
Що вічною жіночністю чарують.
А ось іще одна коштовна річ —
Майоліка майстерної роботи.
Погляньте, усмішка яка безцінна!
Здавалося б, фаянс простий, проте
Він і найпишніший прикрасить стіл.

Доротей рідко виходила з дому без чоловіка, але іноді їздила в Мідлмарч сама, з дрібними справами, такими як покупки чи благодійність, що робить кожна заможна жінка, яка живе в радіусі трьох миль від містечка. Через два дні після тієї сцени в Тисовій алеї вона вирішила скористатися нагодою, щоб побачити Лідгейта й дізнатися, чи її чоловік відчув якісь нові гнітючі симптоми і приховав їх від неї, чи просто хотів дізнатися про своє здоров'я якнайбільше. Вона почувалася майже винною в тому, що в когось іншого хотіла дізнатися про здоров'я чоловіка, але страх залишитися без нього — страх незнання — перемагав усі докори сумління. У тому, що з чоловіком сталася якась криза, вона не сумнівалася: вже наступного дня він почав по-новому впорядковувати свої нотатки і по-новому долучив її до виконання свого плану. Бідолашна Доротей мусила запастися терпінням.

Близько четвертої вона підїхала до будинку Лідгейта в Ловік-Гейт. Про те, що може не застати його вдома і що треба було написати про свій приїзд заздалегідь, вона якось не подумала. І його таки не було вдома.

— А місис Лідгейт вдома? — запитала Доротeya, яка ніколи не бачила Розамонд, але згадала про факт їхнього одруження. Місис Лідгейт була вдома.

— Я зайду і поговорю з нею, якщо можна. Запитайте, чи може вона прийняти мене на кілька хвилин. Я місис Казобон.

Слуга пішов передати повідомлення, і Доротeya почула крізь відчинені двері звуки музики — кілька нот чоловічого голосу, а потім фортепіано, що вибухнуло руладами. Але рулади раптово обірвалися, повернувся слуга й сказав, що місис Лідгейт буде рада бачити місис Казобон.

Коли Доротeya увійшла до вітальні, виник такий собі своєрідний контраст, не рідкісний у сільському житті, коли звички різних станів не були ще так поєднані, як тепер. Ті, хто знає, можуть розповісти, що носила Доротeya в ті м'які осінні дні — тонку білу вовняну матерію, м'яку на дотик і приємну для очей. Завжди здавалося, що її щойно випрали, пахла вона свіжим живоплотом й мала форму пелісу з рукавами, що звисали не за модою. Якби вона з'явилася перед глядачами як донька Імогени чи Катона, то вбрання могло б здатися цілком доречним: грація і гідність були в її кінцівках і шиї; на її голові був великий круглий капелюх, який був тоді в моді, і здавався не більш дивним головним убором, ніж золотий обруч, що його ми називаємо німбом. Від аудиторії з двох осіб можна було очікувати, що жодна драматична героїня не викличе більшого інтересу, ніж місис Казобон. Для Розамонд вона була однією з тих графських божеств, що не змішуються зі смертними Мідлмарча, чиї найменші риси зовнішності чи манери були гідні вивчення й наслідування; ба більше, Розамонд не без задоволення відчувала, що місис Казобон також вивчає її. Яка користь від того, що ти вишукана, якщо тебе не бачать найкращі судді? А оскільки Розамонд отримала найвищі компліменти від сера Годвіна Лідгейта, вона точно знала,

яке враження може справляти на людей високого походження. Доротія простягнула руку з властивою їй простодушною добротою і захоплено подивилася на чарівну місис Лідгейт. Вона знала, що тут ще є джентльмен, але бачила його лише як фігуру в плащі боковим зором. Джентльмен був надто зайнятий присутністю цієї жінки, щоб замислюватися над контрастом між ними — контрастом, який, безумовно, був би разючим для спокійного спостерігача. Вони обидві були високі, їхні очі були на одному рівні; але уявіть собі дитячу білявість Розамонд і дивовижну корону з кіс, її блідо-блакитну сукню такого досконалого крою і фасону, що жодна кравчиня не змогла б дивитися на неї без розчулення, великий вишитий комір, якому, як можна було сподіватися, усі знали ціну, її маленькі руки, належно оздоблені перснями, і ту стриману самосвідомість манери, яка є дорогим заміником простоти.

— Щиро дякую, що дозволили мені перервати вас, — одразу ж сказала Доротія. — Мені дуже треба побачити містера Лідгейта, і я сподівалася, що ви, можливо, скажете мені, де я можу його знайти, або навіть дозволите мені почекати на нього, якщо ви очікуєте його найближчим часом.

— Він у новій лікарні, — сказала Розамонд, — я не знаю, як скоро він повернеться додому. Але я можу по нього послати.

— Дозвольте мені піти й привести його? — запитав Вілл Ладіслав, виходячи вперед. Він уже зняв капелюх, коли увійшла Доротія. Вона зашарілася від несподіванки, але простягнула руку з усмішкою безсумнівного задоволення, промовивши:

— Я не знала, що це ви. І не думала, що побачу вас тут.

— Можна я піду в лікарню і скажу містеру Лідгейту, що ви хочете його бачити? — запитав Вілл.

— Було б швидше відправити за ним карету, — сказала Доротія, — якщо ви будете ласкаві передати повідомлення візникові.

Вілл рушив до дверей, коли Доротія, у голові якої в одну мить промайнуло безліч пов'язаних між собою спогадів, швидко обернулася й сказала:

— Я піду сама, дякую. Я не хочу втрачати час, мені треба швидко повернутися додому. Я поїду в лікарню і побачуся там з містером Лідгейтом. Вибачте мені, місис Лідгейт. Я вам дуже зобов'язана.

І вона вийшла з кімнати, ледве усвідомлюючи, що відбувається навколо, — що Вілл відчинив перед нею двері й подав руку, щоб провести до карети. Вона подала йому руку, але нічого не сказала. Вілл почувався роздратованим і нещасним і не знайшов, що сказати у відповідь. Він мовчки посадив її в карету, вони попрощалися, й Доротея поїхала.

За п'ять хвилин їзди до лікарні вона встигла поміркувати над деякими новими для неї рефлексіями. Її рішення їхати і заклопотаність, з якою вона виходила з кімнати, були викликані раптовим відчуттям, що добровільний дозвіл на подальші стосунки між нею і Віллом буде свого роду обманом, про який вона не зможе розповісти чоловікові, а її доручення розшукати Лідгейта вже було справою, яку треба приховувати. Це було все, що було в неї на думці; але до цього її підштовхував також невиразний дискомфорт. Тепер, коли вона залишилася сама в кареті, вона згадала чоловічий спів і акомпанемент на фортепіано, і вона зловила себе на думці з деяким подивом, що Вілл Ладіслав проводить час з місис Лідгейт під час відсутності її чоловіка. А далі вона не могла не згадати, що за подібних обставин він проводив колись час і з нею, то чому ж у цьому факті має бути якась невідповідність? Але Вілл був родичем містера Казобона, до якого вона була зобов'язана виявляти доброту. Проте були ознаки, які, можливо, їй слід було зрозуміти як такі, що означають, що містеру Казобону не подобаються візити його кузена, коли він сам відсутній. «Можливо, я багато в чому помилялася», — говорила собі бідолашна Доротея, в той час як сльози котилися по щоках і вона швидко їх витирала. Вона почувалася себе збентеженою, нещасною, а образ Вілла, який раніше був таким ясним для неї, був тепер зіпсований.

Карета зупинилася біля воріт лікарні. Незабаром вона вже прогулювалася з Лідгейтом галявиною, і її почуття

знову набули того сильного нахилу, який змусив її шукати цієї розмови.

Тим часом Вілл Ладіслав був геть пригнічений, і причину цього він знав добре. Йому нечасто випадала нагода зустрітися з Доротеєю, а тут трапилася, але поставила його в невідгідне становище. Річ не лише в тому, що вона, як це було досі, не дуже переймалася ним, а в тому, що вона побачила його за обставин, за яких могло скластися враження, що він не дуже переймається й нею. Він відчув, що його відштовхнули на ще більшу відстань від неї — в гурт середняків, які не мали для неї жодного значення. Але це не було його провиною: звісно, відколи він оселився в місті, він заводив якомога більше знайомств, адже його посада вимагала, щоб він знав усіх і все. Лідгейта й справді варто було знати краще, ніж будь-кого іншого в околиці, а його дружина була музикальною і взагалі варта уваги. Ось і вся історія ситуації. Це було принизливо. Вілл усвідомлював, що якби не Доротея, він не був би в Мідлмарчі; і все ж його становище там загрожувало розділити його з нею тими бар'єрами звичних почуттів, які є більш фатальними для збереження взаємного інтересу, ніж будь-яка відстань між Римом і Британією. Упередженням щодо рангу та статусу було досить легко кинути виклик у вигляді тиранічного листа містера Казобона; але упередження, як і пахучі тіла, мають подвійне існування — тверде і невловиме — тверде, як піраміди, невловиме, як двадцяте відлуння луни або як пам'ять про гіацинти, які колись пахли в темряві. А Вілл мав таку вдачу, що гостро відчував присутність тонкощів: людина з більш незграбним сприйняттям не відчула б так, як він, що вперше у свідомості Доротеї з'явилося відчуття невідповідності повній свободі з ним і що їхнє мовчання, коли він вів її до карети, пронизувало її холодом. Можливо, Казобон у своїй ненависті та ревнощах переконував Доротею, що Вілл опустився нижче за неї в соціальному плані.

Вілл увійшов назад до вітальні, узяв капелюха і, роздратовано дивлячись на місис Лідгейт, яка сиділа за своїм робочим столом, сказав:

— Завжди фатально, коли музику чи поезію переривають. Чи можу я прийти іншого дня й закінчити роботу над «Lungi dal caro bene»?

— Я буду щаслива, якщо мене навчать, — сказала Розамонд. — Але я впевнена, що ви визнаєте, що перерва була дуже гарною. Я дуже заздрю вашому знайомству з місіс Казобон. Вона дуже розумна? Схоже, що так.

— Насправді я ніколи про це не думав, — похмуро відповів Вілл.

— Саме таку відповідь дав мені Терцій, коли я вперше запитала його, чи вона вродлива. Про що ви, джентльмени, думаєте, коли перебуваєте з місіс Казобон?

— Саме, — відповів Вілл, не гребуючи провокувати чарівну місіс Лідгейт. — Коли бачиш досконалу жінку, ніколи не думаєш про її досконалі риси — ти усвідомлюєш її присутність.

— Я буду ревнувати, коли Терцій поїде до Ловіка, — сказала Розамонд, примружуючи очі. Говорила з якоюсь дивовижною легкістю. — Він повернеться і не згадає про мене.

— На Лідгейта це, здається, досі не впливало. Місіс Казобон надто не схожа на інших жінок, щоб їх можна було з нею порівнювати.

— Я бачу, що ви ревний її шанувальник. Ви часто бачитеся з нею, гадаю.

— Ні, — відповів Вілл. — Поклоніння зазвичай є питанням теорії, а не практики. Але саме зараз я практикую його з надлишком — я мушу відірватися від нього.

— Будь ласка, приходьте ще якимось увечері: Містер Лідгейт захоче послухати музику, а я не можу насолоджуватися нею без нього.

Коли чоловік знову був удома, Розамонд сказала, стоячи перед ним і тримаючи його за комір пальта обома руками:

— Містер Ладіслав співав зі мною, коли прийшла місіс Казобон. Він мав роздратований вигляд. Як гадаєш, йому не

сподобалося, що вона побачила його в нашому домі? Звісно, ваше становище більш ніж рівне з його — хай би якими були його стосунки з Казобонами.

— Ні, ні, це має бути щось інше, якщо він справді розсердився, Ладіслав — такий собі циган, він без чванства.

— Крім музики, він не завжди дуже приємний. Він тобі подобається?

— Так, я думаю, що він хороший хлопець: досить різноманітний і безглуздий, але симпатичний.

— Знаєш, мені здається, він обожнює місис Казобон.

— Бідолаха! — сказав Лідгейт, усміхаючись і щипаючи дружину за щоки.

Розамонд відчула, що починає пізнавати світ, особливо відкриваючи для себе те, що в незаміжному дівочтві здавалося їй тьмяною трагедією в застарілих костюмах, що жінки, навіть вийшовши заміж, можуть завойовувати і поневолювати чоловіків. У той час сільські панянки, навіть якщо вони навчалися у місис Лемон, мало читали французьку літературу після Расіна, а газети ще не висвітлювали життєві скандали у своєму теперішньому розкішному світі. Проте марнославство, яким зайняті весь розум і весь день жінки, може рясно будуватися на незначних натяках, особливо на такому, як можливість нескінченних завоювань. Як приємно скидати бранців із шлюбного трону, маючи під боком чоловіка як спадкоємного принца — власне, підданого, — тоді як бранці безнадійно дивляться вгору, можливо, втрачаючи спокій, а якщо ще й апетит, то тим паче, тим паче! Але романтика Розамонд була тепер зосереджена головно на її кронпринцові, і їй було достатньо насолоджуватися його запевненням у своїй покірності. Коли він сказав: «Бідолаха», вона з грайливою цікавістю запитала:

— Чому?

— А що може зробити чоловік, коли він обожнює одну з вас, русалок? Він тільки занедбає свою роботу і буде платити за рахунками.

— Я переконана, що ти не нехтуєш своєю роботою. Ти завжди в лікарні, або бачиш нещасних пацієнтів, або думаєш про якусь лікарську сварку; а вдома тобі завжди хочеться порпатися в мікроскопі та пробірках. Зізнайся, що ти любиш ці речі більше, ніж мене.

— Невже ти не маєш достатньо амбіцій, щоб прагнути, щоб твій чоловік був чимось більшим, ніж просто лікар з Мідлмарча? — спитав Лідгейт, поклавши руки на плечі дружини і дивлячись на неї з ніжною серйозністю. — Я змушу тебе вивчити мій улюблений вірш одного старого поета: «Нащо гордість наша так шумить, щоб бути і бути забутими? Що в цьому доброго, щоб гідно писати і писати так, щоб читали і захоплювались?». Я хочу, Розі, зробити те, що гідне написання, — і самому написати про те, що я зробив. Для цього чоловік повинен працювати, щоб зробити це, моя люба.

— Звісно, я бажаю тобі відкриттів: ніхто не міг би більше бажати тобі досягти високої посади в якомусь кращому місці, ніж Мідлмарч. Не можна сказати, що я коли-небудь намагалася заважати тобі працювати. Але ми не можемо жити як відлюдники. Ти не сердись на мене, Терцію?

— Ні, люба, ні. Я дуже задоволений.

— Але що місис Казобон хотіла від тебе?

— Лише дізнатися про здоров'я чоловіка. Але я думаю, що вона прихильно поставиться до нашої нової лікарні. Гадаю, вона даватиме нам двісті на рік.

РОЗДІЛ XLIV

Я б не повзла вздовж узбережжя,
А вийшла б у відкрите море,
Керуючись вказівками зірок.

Коли Доротей, прогулюючись з Лідгейтом по засадженій лаврами території нової лікарні, дізналася від нього, що в стані здоров'я містера Казобона немає жодних змін,

ЗМІСТ

МІДЛМАРЧ

Том 2

Книга V
МЕРТВА РУКА

Розділ XLIII.....	5	Розділ LXV	258
Розділ XLIV.....	12	Розділ LXVI.....	264
Розділ XLV.....	16	Розділ LXVII.....	274
Розділ XLVI.....	35	Розділ LXVIII.....	283
Розділ XLVII.....	46	Розділ LXIX.....	291
Розділ XLVIII.....	52	Розділ LXX.....	302
Розділ XLIX.....	62	Розділ LXXI.....	316
Розділ L.....	67		
Розділ LI.....	78		
Розділ LII.....	92		
Розділ LIII.....	103		

Книга VI
ВДОВА І ДРУЖИНА

Розділ LIV.....	118	Розділ LXXII.....	335
Розділ LV.....	131	Розділ LXXIII.....	339
Розділ LVI.....	136	Розділ LXXIV.....	344
Розділ LVII.....	158	Розділ LXXV.....	355
Розділ LVIII.....	169	Розділ LXXVI.....	364
Розділ LIX.....	189	Розділ LXXVII.....	375
Розділ LX.....	192	Розділ LXXVIII.....	382
Розділ LXI.....	204	Розділ LXXIX.....	387
Розділ LXII.....	219	Розділ LXXX.....	390
		Розділ LXXXI.....	396
		Розділ LXXXII.....	407
		Розділ LXXXIII.....	412

Книга VII
ДВІ СПОКУСИ

Розділ LXIII.....	231	Розділ LXXXIV.....	420
Розділ LXIV.....	239	Розділ LXXXV.....	432
		Розділ LXXXVI.....	435
		Фінал.....	440

Коментарі. Л. П. Юлдашева.....	449
--------------------------------	-----